Rede van mr. J. A. W. Burger, gehouden op de centrale kadervergadering dd. zaterdag 30 januari 1960 in de Dierentuin te Den Haag.

De Partij van de Arbeid is van mening, dat inzake 's lands belang het afgelopen jaar niet die zorgvuldigheid is betracht als de bevolking mag verlangen. De Partij van de Arbeid is verontrust, omdat zij de indruk heeft gekregen, dat het kabinet-De Quay niet de regeerkracht vermag op te brengen, die in de huidige tijdsomstandigheden noodzakelijk is. De Partij van de Arbeid acht het een plicht haar kader in te lichten omtrent haar onbehagen over de wijze, waarop in Nederland de publieke zaak behartigd wordt. Daarom zijt gij uitgenodigd, teneinde van de bezorgdheid van de partijleiding te kunnen kennis nemen en daaraan overwegingen te wijden, mede met het oog op de Fakkeldragersdag van a.s. zaterdag.

Ik dank u, dat gij op zo korte termijn aan onze uitnodiging gevolg hebt willen geven. Die termijn moest zo kort zijn, omdat de bestuursmachteloosheid, die het kabinet-De Quay kenmerkt en die insiders meer en meer duidelijk was geworden, deze week in al haar poverheid aan het gehele Nederlandse volk openbaar is geworden.

Met deze inleidende opmerkingen bedoel ik allereerst in alle duidelijkheid vast te stellen, dat het geen partijpolitieke overwegingen zijn, die tot deze spoed-bijeenkomst hebben geleid. Ik wil accentueren, dat niet de vraag aan de orde is, of de Partij van de Arbeid al of niet de regeringsverantwoordelijkheid mede moet dragen.

Die vraag was in het jongste verleden aan de orde en is toen door verantwoordelijke lieden op onverantwoordelijke wijze opgelost.

Daar kom ik thans niet op terug.

Evenmin wil ik een woord wijden aan de vraag, of en wanneer weer gesproken zou kunnen worden over het dragen van regeringsverantwoordelijkheid door de Partij van de Arbeid, Dat zijn vraagstukken voor de toekomst, terwijl het mij thans gaat om de politieke situatie van vandaag. Mag, na wat in de afgelopen periode gebleken is, het Nederlandse volk genoegen nemen met een leiding, waaraan ieder leiderschap ontbreekt?

Het is die nationale vraag, die ik vandaag wil stellen en centraal moet stellen.

En daarbij gaat het dus niet om de vraag, of partij zus of partij zo portie heeft aan een bewind, dat nergens bijval ondervindt. Want het gaat om het feit, dat wie er ook regeert, die regering in ieder geval presentabel moet zijn en niet keer in keer uit door het hele parlement, door alle politieke groeperingen wel in de steek gelaten moet worden, eenvoudig omdat - hoe ongaarne ook - zelfs de regeringspartijen slechts moedeloos de schouders kunnen ophalen voor datgene, wat van achter de regeringstafel wordt vertoond.

Waarde toehoorders. Wanneer een kabinet, dat met tegenwind te kampen heeft en soms ten overvloede nog een onwillig parlement tegenover zich vindt niet in staat blijkt alle problemen op te lossen, dat is wel te betreuren maar niet onbegrijpelijk. Maar wanneer een kabinet optreedt in omstandigheden, waarin letterlijk alles meeloopt en meevalt en dan bovendien nog een parlementsmeerderheid in blinde gehoorzaamheid achter zich vindt, wanneer
dan nog zo’n kabinet alleen maar onzekerheid en wantrouwen vermag te wekken en alom een sfeer van tegenzin weet te verwekken, dan is er werkelijk plaats voor de uitroep: Moet dat nu zo? Is dat het nu wat het Nederlandse volk in redelijkheid mag verwachten, van welke partij combinatie ook?

Waarde toehoorders. Het is meer dan teleurstellend. Wij leven in een tijd van hoogconjunctuur, in een tijd van toenemende welvaart, de Europese economische ontwikkeling begint Amerika naar de kroon te steken, van de daken van de beurs wordt het triomfantelijk geroepen hoezeer de koersen der aandelen stijgen. De kapitaalbezitters zien hun vermogen belastingvrij toenemen, ja soms verdubbelen. En wat ondervindt de grote massa van loontrekkenden, van salaristrekkenden, van pensioentrekkenden? Zij zien de melkprijs stijgen, de broodprijs en in het algemeen de kosten, van levensonderhoud.
Doch behalve hooguit 25% bevoorrechten, verkoren 3/4 van de loon- en salaristrekkenden en alle economisch zwakkeren de overvloed ten spijt in ongunstiger omstandigheden dan een maand of 7, 8 terug. En dat zonder perspectief.

Waarde toehoorders. Ik wil mij niet met goedkope kritiek inlaten. Ik begrijp best, dat een regering niet op alle maatschappelijke ontwikkelingen op de dag af een antwoord heeft. Maar ik mag toch vragen, welk plan de regering te stellen heeft tegenover deze verarming in een wereld van toenemende overvloed. Ik mag dat te meer vragen, omdat deze verarming niet door een crisis van buitenaf wordt veroorzaakt, maar door het regeringsbeleid zelf, dat alle subsidies zo nodig moest afschaffen, d.w.z. die voor de grote massa op levensmiddelen, terwijl de belastingsubsidies aan ondernemers werden gehandhaafd en die van particuliere woningbouw, in tegenstelling tot de woning wetbouw, juist werden uitgebreid. En dat gaat dan gepaard met zorgelijke verhalen over de overspanning in het economische leven, die wel eens spoedig zou kunnen optreden. En dan zou de regering natuurlijk bestedingsbeperkende maatregelen moeten nemen ook ten koste van degenen voor wie de vorige bestedingsbeperkingen nog niet

goed gemaakt zijn en zij, die naar koopkracht gerekend alleen maar minder te besteden hebben gekregen.

Welk plan heeft dan toch deze regering om die fatale, door haar zelf in het leven geroepen, ontwikkeling te keren, nog daargelaten of dit kabinet ook maar bij iemand het vertrouwen heeft weten te wekken in staat te zijn enig plan, dat die naam mag hebben, door te zetten en ten uitvoer te leggen. Want huurverhoging kan men toch niet met goed fatsoen een plan noemen, hoogstens een hardnekkig voornemen. Een voornemen, dat geen enkel antwoord geeft op de problemen, waarvoor wij staan, integendeel, die slechts vergroot. Het zou onverantwoord zijn, let wel onverantwoord, zei het kabinet-De Quay een half jaar geleden, de huurverhoging niet op 1 januari te laten ingaan. Maar ook op dit punt deinsde het kabinet voor het onverantwoordelijke niet terug, want het verschoof de huurverhoging tot 1 april. En nu het één of het ander. Ofwel die verschuiving was onverantwoordelijk, ofwel dit kabinet neemt grote woorden in de mond zonder inhoud, en dat is evenzeer onverantwoordelijk voor een regering.

Wij willen eerst wel eens zien, hoe het met de lonen verloopt, zo zei vorig jaar het K.V.P.-lid Andriessen alvorens de huurverhoging een feit wordt en hij zal er wel hij bedoeld hebben ook de salarissen en de pensioenen. Maar van de week in de Kamer noemde dezelfde heer Andriessen de huurverhoging een vast gegeven en terzake van de loonontwikkeling verlangde hij slechts gegevens op het allerlaatste moment, als de Kamer dit vaste gegeven van huurverhoging tot een feit zou maken. Maar ik constateer met nadruk, dat dit kabinet-De Quay nooit en nergens enig perspectief heeft vreten te openen noch enig soelaas heeft weten te bieden aan de economisch zwaksten.

De wet van de wildernis treedt weer voor het voetlicht, dat de zwaksten achteraan, ja in het geheel niet aan de beurt komen.

Zelfs wie welbewust het omgekeerde wil, zoals de Partij van de Arbeid, die ervaart, hoe weerbarstig de economische werkelijkheid is en hoe moeizaam die te kneden valt tot werkelijk menselijke verhoudingen. Wat kunnen wij dan verwachten van een kabinet, dat deze problemen zelfs niet aanroert en slechts dient ter versterking van de sterken.

Maar, waarde toehoorders, het is een misverstand te menen, dat ook de sterken vandaag zich slechts hebben te koesteren in de zon van de hoogconjunctuur en de economische vooruitgang. Meent men met name niet, dat Algerije een teken aan de wand is voor ons allen? Ik heb nooit anders dan met respect over generaal De Gaulle gedacht of gesproken vanaf zijn eerste publieke optreden in de benarde oorlogsjaren af, maar niet minder benard is het, dat het dunne draadje democratie van Frankrijk samengeweven is met deze militante figuur. Beseft men wel, wat er op het spel staat als Frankrijk ideologisch uit de westerse wereld zou wegvallen?

In zulke hachelijke omstandigheden is een kabinet nodig, dat gedragen wordt door het vertrouwen van het volk, tenminste door het vertrouwen van de bevolkingsgroepen, die dit kabinet hebben mogelijk gemaakt. Colijn is om zijn economische en sociale politiek door de socialistische beweging van die dagen terecht fel bestreden. Maar niemand zal ontkennen, dat hij wist wat gezag was. Waaraan zou op buitenlands politiek terrein het kabinet-De Quay gezag moeten ontlenen? Inzake het Benelux Economische Unie Verdrag week het kabinet voor het eerste briesje uit de K.V.P. Minister Luns zei, dat hij huiverde bij de gedachte, dat het uitstel van de behandeling van dit verdrag lang zou zijn. Hoezeer moet hij dan nu huiveren!

Inzake Nieuw-Guinea werd het overleg met het parlement omtrent troepenzendingen van de hand gewezen, waardoor ons prestige in goedwillende Aziatische landen zeker niet is vergroot.

En wat de vertegenwoordiging van Nederland op de laatste NATO-conferentie te Parijs betreft, waargenomen door de minister-president. Men kan hopen, dat die gunstiger is uitgevallen dan de indruk, die de minister-president wist te verwekken, toen hij daarvan verslag in de Kamer uitbracht. Hoop tegen hoop.

Moeten wij niet vrezen, dat niet alleen binnen 'onze grenzen maar ook daarbuiten het regeringsgezag in het achter ons liggende jaar hollende bergafwaarts is gegaan?

Dat is wel de grootste grief, die wij tegen dit kabinet hebben. Hoe is het mogelijk in zo kort tijdsbestek en dat terwijl in en buiten Nederland het respect voor de Nederlandse regering na de oorlog-, jaar in jaar uit was toegenomen.

Het kabinet-De Quay ging uit om belasting te verlagen, het faalde.

Het kabinet-De Quay ging uit om het dirigisme in het loonbeleid te beëindigen, het faalde en hoe!

Het kabinet-De Quay ging uit om subsidies af te schaffen, maar in plaats van de oude voerde het nieuwe in.

Het kabinet-De Quay ging uit om via particulier initiatief de woningnood te lijf te gaan. Er vormde zich een eenheidsfront tegen de regering, een front, dat op het allerlaatste ogenblik niet hecht genoeg bleek. En wat lezen wij in de Volkskrant van gisteren:
"Ook wat dit betreft, moet later blijken of de Kamer er goed aan heeft gedaan de heer Aartsen het ministeriële leven niet te ontnemen."
Maar als later blijkt, waarde toehoorders, dan is het te laat. Waarom die gok als men toch blijkbaar hunkert naar het ogenblik, dat aan deze onverdraaglijkheid een einde komt? Kan het kabinet-De Quay zijn zaken wel aan, vroeg al maanden geleden de V.V.D. vice-voorzitter Van Hiel. En in die twijfel en onzekerheid leven we verder.

De middenstand heeft blijkens de middenstandsnota van dit kabinet niets meer te verwachten. Van defensielasten-verlichting of

diensttijdverkorting geen sprake. Uitstel inzake de Lauwerszee-kwestie, alle waarschuwingen inzake de dreiging van overstroming ten spijt, geen tunnels noch anderszins bouwen aan de toekomst. En toch blijkt het geld op.

Verwarring om de voetbaltoto even zo goed als om de mammoetwet. Het is allemaal - om met de Volkskrant te spreken - wel een erg avontuurlijke rit. Het is wel proberen, maar niet regeren.

En uitgerekend zulke regeerders gaan er eens flink op slaan als het nergens toe dient en dan delen zij klappen uit, die op het verkeerde hoofd terecht komen. Dat bleek van de week. Wat toch was het geval.

De onderhandelingen over de lonen van het personeel der autobusbedrijven wilden niet vlotten. Ik ga op dit aspect van de zegeningen van de vrije loonpolitiek niet in. Ik constateer slechts, dat er bij één bedrijf een staking uitbrak tegen het advies in van de bona fide vakorganisaties, die immers juist met werkgevers en regering in onderhandeling waren. Zo'n wilde staking is de bona fide vakorganisaties uiteraard niet aangenaam, het verzwakt hun prestige, want de tegenpartij leidt daaruit af, dat de bonden blijkbaar hun aanhang niet in de hand hebben, al wordt daar vaak bij vergeten, dat lang niet alle werknemers georganiseerd zijn.

En wat doet nu de regering? Steunt die de bona fide vakorganisaties, haar gesprekspartner, door gezamenlijk het ongeorganiseerde optreden der stakers af te keuren? Neen, waarde toehoorders, de regering wil met de bona fide vakorganisaties, die deze staking afkeuren, niet verder onderhandelen, tenzij de wilde staking, die tegen het advies van de bonden in is uitgebroken, terstond wordt beëindigd. De regering legt het lot van de onderhandelingen

in de hand van de ongeorganiseerden en wat daaronder schuil gaat. Omdat Jan stout is? moet Piet, die hem nog gewaarschuwd heeft, voor straf in de hoek staan.

Ziedaar de psychologische wijsheid van het kabinet-De Quay. En die Piet, die in de hoek moet staan, is toch maar niet de eerste de beste. Het is de vertegenwoordiging van honderdduizenden georganiseerde werknemers, mede door wier constructieve zelfbeheersing wij na de oorlog arbeidsvrede hebben gekend en Nederland verrassend snel uit de na-oorlogse chaos weer omhoog geklauterd is, tot ieders welzijn. Geen enkele moderne werkgever zou zijn personeelsvertegenwoordiging zo op ultimatieve wijze te lijf gaan als deze democratische regering, Dat is geen kwestie van conservatisme van deze regering, dat is eenvoudig een kwestie van onbekwaamheid. Dat is het ergste!

Ik diende een motie in, waarbij de regering in overweging werd gegeven de besprekingen met de vakorganisaties toch te laten doorgaan op woensdag j.l. Iedereen kon het met die motie eens zijn volgens een hoofdartikel in het A.R.-blad Trouw. Maar de regeringspartijen, met uitzondering van de A.R. heer Van Eibergen, stemden tegen om, zoals Trouw schrijft, het kabinet te redden.

En nu komt de klap op de vuurpijl. Nadat de Kamermeerderheid met clowneske krampachtigheid het kabinet "gered" heeft door mijn motie te verwerpen, daarop gaat prompt datzelfde kabinet de volgende dag die motie uitvoeren. Zulks ondanks zijn eigen ultimatum en ondanks het feit, dat inmiddels juist nieuwe wilde stakingen zijn uitgebroken. Van regeringsbeleid gesproken! Ja, de staatssecretaris van sociale zaken ontziet zich niet dan te verklaren, dat nu het klimaat om te onderhandelen verrassend goed blijkt. Merkwaardig! Uiterst merkwaardig! En de vorige dag in de Kamer kon het niet, juist vanwege het slechte klimaat tengevolge van de wilde staking, alle telegrammen van de bona fide vakbeweging ten spijt. Dit spul kan toch waarlijk niemand meer ernstig nemen.

Vrijwel geen krant had een goed woord over voor het optreden der regering, behalve dan het R.K.-blad De Tijd-Maasbode. Het niet minder R.K.- blad de Volkskrant reageerde daarop aldus:

"Het doet er dan eigenlijk niet toe, of deze steun door-dik-en-dun een gevolg is van intense liefde tot een kabinet van deze samenstelling dan wel van de onuitwisbare antipathie, die dit dagblad (het Katholieke dagblad Tijd-Maasbode waarde toehoorders) tegen de arbeidersbeweging koestert."

Dat is duidelijke taal! Wij nemen kennis van de mededeling van katholieke zijde, dat de liefde tot dit kabinet te vinden is bij die katholieken, die een onuitwisbare antipathie hebben tegen de arbeidersbeweging.

En het is de K.V.P., die gesloten achter dit anti-arbeidersbeweging kabinet staat. Maar, waarde toehoorders, door al die perscommentaren kom ik op een politiek vlak, waar ik vandaag niet wezen wil. Want het gaat mij nu niet om het conservatieve karakter van dit kabinet maar om zijn onaanvaard bare onmacht. Immers ook een conservatief kabinet kan respectabel zijn. En daarom keer ik terug tot de anti-revolutionairen in Trouw, dat schreef geen bezwaar te hebben tegen mijn motie en er toch tegen te stemmen "om het

kabinet te redden." Met andere woorden, een redelijke motie, waarin slechts in overweging wordt gegeven de besprekingen met de bona fide vakbeweging toch te laten doorgaan, een motie, die niet onaanvaardbaar is verklaard, ja, een motie, die in feite is uitgevoerd, voor die motie konden de regeringspartijen niet stemmen. Waarom? Om het kabinet te redden. Met andere woorden, dat kabinet staat zo wankel, dat zelfs het parlement niet meer kan uiten wat het redelijk en noodzakelijk acht, omdat het kabinet dan in elkaar zakt, hoewel dit kabinet zelve dat nog niet eens schijnt te beseffen, althans de fut niet heeft opgebracht die dan zo vernietigende motie onaanvaardbaar te verklaren.

Welk heil moet Nederland daar nu van verwachten?

Waarde toehoorders. En dan gaat het niet om een zondebok als minister Van Rooy. Want zoals ik u citeerde, het was bij volkshuisvesting niet anders. Het gaat niet om een zwakke minister, die waren er heus ook wel in de kabinetten-Drees! Het zo goed als er in het kabinet-De Quay ook wel ministers van niveau zijn. Denk maar aan Zijlstra, aan Cals, aan De Pous. Heen, het gaat er om, dat dit kabinet geen leiding heeft, niet van voor- of achteruit weet, dat de minister-president zich bedrinkt aan fraaie volzinnen en die - voor zover ze inhoud hebben - niet waar weet te maken, omdat hij zich niet werkelijk in de zaken heeft gestort. We zullen het avontuur maar eens aan- kijken, zei minister Toxopeus. Welnu, minister De Quay had het kunnen zeggen.

Tegen die toestand gaat ons hoofdbezwaar en niet tegen het feit, dat minister Van Rooy een nogal zielig figuur slaat. Van hem zegt men, dat hij denkt, dat een wilde staking een staking is, waar het nogal wild toegaat, maar dat is natuurlijk een grapje. Trouwens, zo'n zielige indruk maakt minister Van Rooy nu ook weer niet. Meer doet hij denken aan de burgemeester uit het vroeger populaire spel boerenschroom. U weet wel met het onderschrift "Al is niet ieder steeds content, hij trekt gerust zijn tractement."

De kern van wat ik vanmiddag te zeggen heb, is dan ook mijn vraag aan de feitelijke machthebbers van vandaag, de heren Oud en Romme. Meent gij, dat dit zo door kan gaan? Ik betwist niet uw recht om te regeren zonder de Partij van de Arbeid, al betreur ik dat feit. Ik betwist evenmin het recht der conservatieve krachten om langs democratische weg de macht te grijpen. Maar ik betwist uw recht om Nederland zonder presentabel bewind te laten. Ik mag en ik moet dat doen. Ik mag dat doen, omdat in een democratische staat de meerderheid niet almachtig is, maar verplicht is de normen in acht te nemen van behoorlijk bestuur. Ik moet dat doen, omdat weliswaar een ieder de last zal te dragen krijgen van het huidige regeringsgeëxperimenteer, maar uiteindelijk toch de grote massa, als altijd, de kop van jut zal blijken Om die beide redenen verlang ik een kabinet, dat het regeringsgezag aan kan.

Tientallen hebben het ministerschap onder De Quay geweigerd, ik weet het. Ik weet ook, dat het een zware en financieel onaantrekkelijke functie is, waarmee weinig waardering valt te oogsten.

Als de gulden regel van het verleden nog in acht wordt genomen, dat ministers hun economische commissariaten en functies neerleggen - en ik heb de indruk, dat die regel nog bestaat, al ging het met de heer Beerman vat
stroef - dan zal het ministerschap voor sommigen ook financieel een belangrijk offer kunnen zijn. Voor dat alles ben ik niet blind. Maar zelfs de heren Oud en Romme kunnen zich niet veroorloven de macht naar zich toe te trekken en rustig in de Kamer te blijven zitten, terwijl hun regering niet van her of der blijkt te weten. Zijzelf, dan wel figuren uit hun kring die verstaan wat regeren betekent, zullen hun verantwoordelijkheid voor de publieke zaak dienen te aanvaarden.

De heer Oud schreef in 1946 in een brochure getiteld "Politieke vernieuwing'!
"Nederland heeft zich eigenlijk sedert 1918 doorlopend in een toestand van politieke crisis bevonden. Die crisis trad nu en dan zeer duidelijk aan de dag. Wanneer zij niet aan de dag trad, was zij echter in latente vorm aanwezig."

Ik vraag de heer Oud: Moet het, mede door zijn toedoen, weer die kant uit? Nederland heeft tien jaar lang ervaren, dat een behoorlijk bewind alleszins tot de mogelijkheden behoort. O neen, geen bewind zonder fouten en tekortkomingen. Maar toch een bewind, dat niet het dagelijks voorwerp was van grollen en grappen, omdat het van een niveau was, dat daarmee niet in over-eenstemming was te brengen.

Waarde toehoorders. Ik eindig, zoals ik begonnen ben. Het gaat vandaag niet om de vraag, welke partijen het kabinet steunen of welke in oppositie zijn. Die vraag is belangrijk, maar belangrijker is op dit moment, dat wie ook regeringsverantwoordelijkheid draagt, dat doet op een wijze, die zich verdraagt met 's lands belang. Wij vragen een kabinet, waar leiding vanuit gaat in het gehele samenhangende complex van vraagstukken, waarvoor elke regering onvermijdelijkerwijze wordt gestold, en niet een kabinet, dat bij verrassing van de ene hulpeloosheid in de andere vervalt.

Aan mijn adres is gezegd van de zijde van de heer Romme, dat mijn optreden als oppositie zo gematigd is. Moge ik dan in alle gematigdheid opmerken, dat het anders kan, dat liet anders moet!

Vandaag stel ik geen partijpolitieke eisen. Maar laat dan die gematigdheid tengevolge hebben, dat men durft te erkennen, datgene wat men evengoed weet als ik en dat in de pers van alle richtingen dezer dagen tot uitdrukking is gekomen, te weten dat de huidige situatie onverdragelijk is. Dat een geordende samenleving, een geordend en gecoördineerd beleid verdient en behoeft. Natuurlijk als het kan een progressief beleid. Maar in ieder geval iets, wat men beleid kan noemen.

Nimmer had ik kunnen denken, reeds na minder dan een jaar in de situatie van vandaag terecht te hebben kunnen komen, ondanks alle gunstige- conjunctuur en alle financiële meevallers. De situatie, dat het kabinet overeind gehouden moet worden, wat het ook doet of wat het ook nalaat.

Is dat de noodzakelijke oogst van een politiek, die uitsluitend negatief is, nl. uitsluitend anti-socialistisch?

Ik kan het niet geloven. Ook de niet-socialistische meerderheid moet tot behoorlijk bewind in staat zijn, al zal ik daar principieel tegenover moeten staan.

Ik vraag slechts, dat zij het ons bewijzen. Nederland hoeft daar recht op!!